

ТМГ. XXXVII	Бр. 2	Стр. 555-565	Ниш	април - јун	2013.
-------------	-------	--------------	-----	-------------	-------

UDK 37+172.15+316.42

Pregledni rad

Primljeno: 25. 02. 2013.

Revidirana verzija: 03. 06. 2013

Odobreno za štampu: 04. 06. 2013.

Srboljub D. Dimitrijević

Univerzitet u Nišu

Učiteljski fakultet

Vranje

PROTIVUREČNOSTI PATRIOTSKOG VASPITANJA U GLOBALIZIRAJUĆEM DRUŠTVU

Apstrakt

U globalizirajućem društvu postoje mnoge protivurečnosti od kojih je jedna i protivurečnost u patriotskom obrazovanju, koja nastaje kao posledica jednovremenog života u konkretnom, posebnom društvu i u svetskom društvu. Ljudi konkretno društvo, nacionalnu državu sa nacionalnom kulturom, osećaju kao sredinu u kojoj ostvaruju svoje bitne potrebe izražavajući svoje stvaralaštvo i ostvarujući svoje dostojanstvo, spremni da svoje interese podrede njenim interesima. Globalno društvo, svetsko društvo koje nastaje globalizacijom, nema sadržaje koje ima posebno, te ga zato ljudi ne osećaju kao konkretno, drugačije se odnose prema njemu. Protivurečnost u patriotskom obrazovanju uslovljena je razlikama između konkretnog društva – „primarne otadžbine“ i globalnog – svetskog društva, kao „sekundarne otadžbine“. Autor u radu razmatra ovu složenu problematiku sa stanovišta činilaca koji je uslovljavaju, ukazujući na negativne civilizacijske promene koje mogu nastati i mogućnosti sprečavanja negativnih promena.

Ključne reči: vaspitanje, teorija, kultura, patriotizam, obrazovanje

CONTRADICTIONS OF PATRIOTIC EDUCATION IN THE GLOBALIZED SOCIETY

Abstract

There are many contradictions in the globalized society, one of which is the contradiction in patriotic education, which is the result of living simultaneously in a specific local society and the global society. People see their specific local society, i.e. national state with a national culture, as the environment in which they exercise their essential needs by expressing their creativity and establishing their dignity, prepared

srboljub.dimitrijevic@yahoo.com

to subordinate their own interests to state interests. Global society, or a world society created by globalization, does not have the same content as a local society, which is why people do not see it as a concrete society and treat it differently. Therefore, contradiction in patriotic education is caused by differences between a particular society – the “primary homeland” – and the global society, as a “secondary homeland”. This paper discusses the aforementioned complex issue in terms of the factors that cause it, focusing on the negative civilizational changes that may occur and on the possibilities to prevent such changes.

Key words: Upbringing, Theory, Culture, Patriotism, Education

GLOBALIZACIJA KAO OBELEŽJE SAVREMENE CIVILIZACIJE

Sredinom 20. veka, u evolutivnom razvoju počeli su procesi integracije različitih društava, koji su se po svojoj suštini, sadržaju razlikovali od integracionih procesa u prethodnim istorijskim periodima ljudske civilizacije, i koji su počeli da se označavaju kao globalizacija. Međutim, ako je bilo vidljivo odvijanje tih procesa višenaspektnog povezivanja, nije postojala saglasnost o uzrocima, sadržini i njihovim istorijskim dometima sa stanovišta daljih promena u evolutivnom razvoju društava, tj. o njihovom značaju za razvoj ljudske civilizacije, koja je bila u krizi. U nastojanju da se traži odgovor na ovo pitanje, polazeći od osnovnih područja uspostavljanja ovog procesa (ekonomske, političke i duhovne istorije) nastao je veći broj definicija pojedinih oblika njenog ispoljavanja, i same pojave, tj. globalizacije koja objedinjuje sve te oblike i pristupe, pa je tako nastalo i više definicija globalizacije sa sociološkog stanovišta. Prema našem shvatanju, globalizacija *sa sociološkog stanovišta, može se definisati kao društveni proces povezivanja, na osnovu ekonomske povezano-sti, konkretnih društava, sa mnogim protivurečnostima, u odnose međuzavisnosti i kulturne povezanosti, na osnovu novih informatičkih tehnologija i sredstava komunikacija, tako da nastaje na planeti zemlji svetsko društvo i svest pojedinaca o pripadnosti, kako njemu tako i pojedinačnim društvima* (vidi šire: Marković, 2001, str. 11–18). Ali, globalizacija ne predstavlja samo povezivanje pojedinih društava, već i povezivanje blokova (saveza) država, pravnih, ekonomskih i vojnih blokova (Илијеску, 2003, str. 30), koji svojim sadržajima i karakteristikama mogu uticati, i utiču, na globalizaciju na

našoj planeti.¹

Globalizacija je planetarni proces koji vodi zbližavanju unikalnih civilizacija i kultura, omogućen naučno-tehničkim dostignućima koja su dovela do povećanja proizvođačke moći čoveka, sažimanja prostora i vremena kao pretpostavki ujedinjenja čovečanstva, *ne upotrebom sile, već upotrebom novca preko tržišta*, „zamajac ujedinjavanja je novac koji traži prostorno tržište da bi se oplodivao“ (videti šire: Мозур и Чумаков, 2003, str. 181–182). Globalizacijom nastaje veliko ekonomsko prostranstvo potrebno za nemilosrdno takmičenje i velike zarade i velika ulaganja u kome nema mesta za slabe (Барико, 2008, str. 96). *Globalizacija zato stvara globalno finansijsko tržište, omogućeno fondovima finansijski razvijenih zemalja, koje ima određenu samostalnost u odnosu na protok robe i usluga*. U stvari, globalizacija je proces određen tržišnim i ne državnim silama. Sa njome nastaje u svetu novo trojstvo tržište – konkurencija – novac, sa namerom da se uzdigne u vrhovnu vlast, koja će vladati poslovima planete, namećući svoja pravila državama i svoje ujednačavajuće norme narodima uprkos kulturnim vrednostima i identitetima (Majop, 1997, str. 53). Uporedo sa ekonomskom globalizacijom odvijala se i politička, stvaranjem jedinstvenog prostranstva sa mnogim protivurečnostima između država, njihovih saveza i regiona kojima pripadaju. U takvim uslovima dolazi do potiskivanja tržišnih odnosa merkantilizmom, privatne institucije i njihovi predstavnici upravljaju društvenim razvojem uz moćnu državu koja štiti njihove interese (Обреновић, 2001–2002, str. 90–96). *U ovakvim uslovima države čiji privredni subjekti nisu nosioci koncentracije kapitala u globalnim razmerama postaju ekonomski zavisne od transnacionalnih kompanija i politički podređene državama „centralnog kapitalizma“* (Чомски, 1998, str. 173).

Međutim, kako ekonomska i politička globalizacija dovode do ograničenja suvereniteta pojedinih država, nije došlo do ukidanja nacionalnih država ni nastanka neke nadnacionalne države. Do toga nije došlo zato što države nisu samo oblici političkog organizovanja, u kojima se ostvaruje vlast, već se u njima ostvaruju neke specijalne funkcije čije ostvarivanje često predstavljala izražavanje specifičnosti razvoja pojedinih država i naroda koji u njima žive. Ljudi ih zato doživljavaju kao socijalnu sredinu u kojoj osećaju sigurnost, iskazujući posebnost svojih kultura i ličnosti. *Tako država opstaje i ostaje mesto identiteta većine ljudi*, bez obzira ko im je poslodavac: nacionalna ili transnacionalna korporacija. Upravo zato što državu oseća kao deo svog identiteta, pojedincu se ona ukazuje kao forma ujedinjavanja društva i pojedinca, kao otadžbina u

¹ Ova definicija globalizacije formulisana je krajem prošlog, 20. veka, na osnovu tadašnjeg razvoja i proučavanja globalizacije i sigurno posle desetak godina traži redefinisavanje.

kojoj živi, i pojedinac oseća gordost i spreman je da je brani. Zbog toga društva nastoje da procesom vaspitanja i obrazovanja, procesom socijalizacije razvijaju takvo osećanje (Подунавац, 1991, str. 1091), pa se to čini i u uslovima globalizirajućeg društva, nacionalnim vaspitanjem, u cilju očuvanja i razvijanja nacionalnog identiteta (Марковић, 2010, str. 32–35). Kako se procenjivao značaj političke socijalizacije u razvijanju patriotizma u njoj možda najbolje ilustruju sledeća dva primera. F. M. Dostojevski je pisao u „Dnevniku“ da Napoleona nije pobedila ruska armija, već ruski učitelj. Drugi primer dolazi iz SAD. M. Bikovarski, učitelj godine „SAD 1929“, na pitanje kakve probleme ima američki sistem obrazovanja, odgovorio je da ključni problem predstavlja previđena neophodnost obrazovanja svakog deteta za odbranu zemlje i izrazio očekivanje da će se naći snage da se detetu pruži obrazovanje koje će ga učiniti korisnim i dostojnim građaninom koji može preuzeti odgovornost pred Amerikom i celim svetom (preuzeto iz: Жуков, 2003, str. 243). Ova dva primera ukazuju na značaj koji se pridaje obrazovanju u razvijanju potrebe i sposobnosti u zaštiti nacionalnog identiteta i državnog integriteta. U tom kontekstu ono predstavlja značajan element političke socijalizacije, i kao takvo sadrži bitne elemente identifikacije neophodne za razvijanje ljubavi prema etničkoj zajednici državi (otadžbini) (Videti opširnije: Сливаного, 2002, str. 361–363). Ti elementi su: *jezik* (kao sredstvo osmišljavanja i izražavanja vrednosti sveta); *mentalitet* (kulturno-psihološki stereotipi i običaji ponašanja); *umetnička kultura* (slikarstvo i dr.) i *mitologija* (sistem vrednosti i osećanja koji leže u osnovi identifikacije) (Мазур и Чумаков, 2003, str. 1280). Usvajanje ovih obrazovnih, i njima sličnih sadržaja treba da omogući usvajanje tekovina nacionalne kulture koja rađa duhovnost, bez koje život čoveka ostaje bez smisla.

PATRIOTSKO OBRAZOVANJE I GLOBALNO DRUŠTVO

Razmatranje o ograničenjima patriotskog vaspitanja i obrazovanja u globalnom (tačnije globalizirajućem društvu koje označava društvo koje vodi nastanku globalnog društva, čiji nastanak je još uvek u toku) i pojmovnog određenja *patriotizma*, kao snažnog osećanja pripadnosti domovini i spremnosti da interes domovine stavi iznad ličnih interesa osećajući gordost zbog ovih osećanja, ukazujemo da patriotizam predstavlja i socijalno-politički i moralni princip koji iskazuje praiskonsku vezu čoveka za zajednicu (Российская социологическая энциклопедия, 1999, str. 109–110), pa se može smatrati jednom od značajnijih osobina svakog građanina (Марковић, 2008, str. 172). Polazeći od osvrta na uzrok, tok i posledice globalizacije, i pojmovnog određenja patriotizma i njegove vezanosti za otadžbinu, nacionalnu državu, nacionalnu kulturu u uslovima procesa globalizacije, naročito

političke, dolazi do ograničenja ili ukidanja suvereniteta nacionalnih država. Često, stvaranjem paradržavnih organizacija i umanjivanjem značaja nacionalnih kultura stvaranjem na neki način planetarne kulture, postavlja se teorijsko i praktično pitanje kakva je sudbina patriotizma i patriotskog vaspitanja. Da li nestaje patriotizam kao socijalno-politički i moralni princip, ili se transformiše i u kom pravcu, i sledstveno tome šta se dešava sa patriotskim vaspitanjem (vidi šire: Марковић, 2006, str. 213–237).

Odgovori na ova pitanja sadržani su u promenama u društvu koje proizvodi globalizacija. Po skoro opšteprihvaćenom shvatanju, globalizacija predstavlja mnogoaspektni proces uspostavljanja univerzalnih veza, koji obuhvata praktično sve aspekte društvenog života od ekonomske do društvene sfere, uključujući kulturu, obrazovanje, jezik, ideologiju, vrednosti koje u svojoj sveukupnosti predstavljaju osnovne attribute globalne civilizacije, pa se društvo prikazuje kao globalno „svetsko društvo“ (Чумаков, 2008, str. 158–166). U stvari, sa globalizacijom nastaje *globalni sistem* kao nova informaciono-tehnička, ekonomsko-ekološka, naučno-tehničko i socijalno-kulturna stvarnost sa specifičnim strukturama i procesima (Григориев, 2006, str. 60–61). Ovaj sistem ima, na neki način, svoju samostalnost i prostore, prožet složenim svetsko-privrednim i međunarodnim odnosima menjajući se po meri promena, prirodnog i socijalnog okruženja čoveka, stvarajući materijalnu i duhovnu kulturu, formirajući individualno-lične interese i vrednosti i različite ciljeve razvoja (Локабин, 2008, str. 57). Ovaj sistem otvara „dva potpuno različita pravca koje odnosi među civilizacijama mogu dobiti. Jedan se manifestuje kao njihovo plodonosno ukrštanje i međusobno obogaćivanje, drugi kao sukob *ili rat civilizacija* (Печушлић, 2002, str. 140). Razvijena i složena struktura čovečanstva, koje postaje globalizirajuće „svetsko društvo“ izražava oba ova pravca u elementima i u celinama tih elemenata, njihovom suprostavljanju i sukobljavanju. Prvi pravac dovodi do globalnog socijalno-ekonomskog sistema i označava se kao *svetska zajednica*. Drugi pravac dovodi do stvaranja političkih sistema čiji su elementi države i označava se terminom *međunarodna zajednica*. Između svetske i međunarodne zajednice postoji povezanost sa mnogim protivurečnostima. Te protivurečnosti proizilaze i iz činjenice što međunarodna zajednica na neki način, i u određenom smislu, ostvaruje funkciju upravnog sistema u odnosu na svetsku zajednicu (Мазур и Чумаков, 2003, str. 60). U sklopu ovih celina postaje određene protivurečnosti posebno između država najčešće oko nastojanja za uspostavljanje unitilarnog, biološkog i više polarnog sveta.

„Globalno geopolitičko, ekonomsko i socijalno-kulturno uzajamno delovanje na kraju XX veka karakteriše suprostavljanje pa i borba dve tendencije. *Prva*, ekonomski jaka i dominirajuća zapadna civilizacija na čelu sa SAD teži da unificira ceo svet po svom modelu i u

vlastitom interesu. *Druga* odražava težnju država, naroda i civilizacija ka multipolarnom i ravnopravnom svetu“ (Яновский, 1998, str. 33).

U okviru ovih tendencija i između njih, postoje suprostavljanja koja ukazuju na nemogućnost nastajanja monopolarne svetske poretka, već u celini produbljuju proces multipolarnosti (Примаков, 2010, str. 17).

Savremeno društvo je multipolarno, a ne monopolno. Ono je jedinstveno samo u smislu pojmovnog razlikovanja od prirode i međusobne povezanosti svih aspekata društvenog života koji se izražavaju u posebnim entitetima sa mnogim protivurečnostima koje globalizacija povezuje u jedan sistem. U tom sistemu nije položaj svih entiteta isti: neki se osporavaju, drugi se u složenosti uslova i promena teško iskazuju (videti i: Марковић, 2013). Sa stanovišta naših razmatranja u ovom radu (o patriotizmu i patriotskom vaspitanju) posebnu pažnju zaslužuju, i imaju razmatranje o naciji, nacionalnoj državi, odnosima između njih i drugih oblika društvenog života sa stanovišta iskazivanja čoveka kao ličnosti, kao stvaralačkog i vrednosnog bića (vidi šire: Марковић, 2007, str. 11–22). U ovom pogledu posebnu pažnju zaslužuje kritičko promišljanje odnosa između države i ljudi koji žive u njoj, zbog toga što im država pruža uslove opstanka, pojedinci je doživljavaju kao otadžbinu i osećaju potrebu da je štite i zaštite, podređujući, ako zatreba svoje interese interesima države, osećajući gordost zbog pripadanja njoj. Ali, u uslovima globalizacije nastaje i *svetsko društvo* i svest pojedinca kako o pripadnosti konkretnom društvu (državi, koja se javlja njegovom primarnom domovinom) tako i čovečanstvu, koje dobija značenje *svetskog društva* (i koje dobija značenje „sekundarne domovine“), pa se postavlja pitanje, patriotskih osećanja. Da li su ona ista kad se radi o „primarnoj“ i „sekundarnoj“ domovini? Odgovori koji se daju su različiti i kreću se od davanja primata čovečanstvu, tj. svetskom društvu, do ukazivanja da „svetsko društvo“, da bi ga ljudi osećali kao i primarnu otadžbinu, mora ostvariti određene uslove. Ovi odgovori daju se u kontekstu opšteg filozofskog pogleda na svet i stavova o mogućnosti i potrebi izgradnje unipolarnog ili višepolarnog društva. U ovom smislu treba shvatiti i ukazivanja po kojima „da bi se pripadalo čovečanstvu mora se pristupiti nekoj konkretnoj zajednici“ (Марковић, 1994, str. 348), a da bi ljudi svetsko društvo osećali kao svoju „sekundarnu domovinu“ u njemu moraju postojati uslovi života koji će doprineti da ga ljudi osećaju kao svoju zajednicu. U ovom smislu treba shvatiti i ukazivanje da globalizacija „podrazumeva strogu primenu načela društvene pravednosti za sve stanovnike zemlje“ (Majop, 1991, str. 68).

Protivurečnosti patriotskog vaspitanja u globalizirajućem društvu uslovljene su različitim shvatanjima o „primarnoj“ državi (društvu) i „sekundarnoj“ domovini, globalnom, „svetskom društvu“, o naciji i kulturi i njihovim odnosima u uslovima globalizacije. Ove protivurečnosti

dovode do različitih sukobljavanja, pa i do neizvesnosti vezanih za opstanak civilizacije. Zato je potrebno novo promišljanje o naciji i kulturi u uslovima globalizacije sa stanovišta zakonitosti razvoja civilizacije i mogućnosti ostvarivanja nacionalne i svetske bezbednosti (Яновский, 1999, str. 48). U kontekstu takvog pristupa potrebno je da veća pažnja bude posvećena proučavanju ne samo ekonomskog već i društvenog razvoja (Курц, 2000, str. 48). Ekonomski razvoj ne vodi uvek socijalnom razvoju, a socijalni razvoj može da smanji siromaštvo, doprinese zdravlju i blagostanju, i pozitivno utiče i na smanjenje „napetosti“ u globalizirajućem društvu.

Nacija se u razmatranjima o strukturi ljudskog društva, posebno kad je to razmatranje povezano sa razmatranjima o patriotizmu, određuje kao zajednica zajedničkog etničkog porekla, ali i zajednica stvarnog života sa pripadnicima druge etničke zajednice koja se prihvata kao svoja (Марковић, 2008, str. 74). Ona je istorijska kategorija koja podleže promenama pod uticajem društveno-ekonomskih promena i njena definicija nije „zatvorena“, već otvorena za dopunu i redefinisane na osnovu rezultata novih istraživanja, kako bi formulacija bila usaglašena sa sadržajem pojave koju definiše. A za takvu njenu razvojnost potrebna su nova istraživanja. U ovom pogledu interesantno je iskustvo razvoja nacije, u 20. veku. Uprkos osudama i proricanjima nestanka nacija, nacije nisu nestale, već su oživele, doživele osmišljavanje i okupljanje. Zato njihovo proučavanje treba da ukaže na izvore njihovog nastanka u evolutivnom razvoju društva. U takvom pristupu značajno mesto treba da zauzme i teorija *pasioniranosti* ruskog naučnika Lava Gumelova (1912–1992). Po toj teoriji nastanka jednog naroda lokalna je varijanta neponovljivog unutrašnjeg oblikovanja uslovljenog uticajem istorijskog pejzažnog činioca. Kao elementi prirode etnosi ulaze u sastav dinamičkog sistema u kojima se nalaze životinje, biljne kulture, prirodni i veštački predeli, rudno bogatstvo i predmeti kulture. To su analogno biocenozama, tzv. etnocenoze. I sledstveno tome etničnost je prirodna osobina čoveka, a etnička pripadnost prirodna činjenica. Prema ovoj teoriji, u sklopu određenog pejzaža nastaju izvesni procesi koji utiču na duhovnost i običaje naroda, koji daju obeležja tim narodima koje oni osećaju kao prirodnu činjenicu (Кауца, 2003, str. 784–785). Ovakvim svojim sadržajem ova teorija predstavlja, ako ne teorijsko utemeljenje saznanja o naciji, onda sigurno metodološki doprinos takvom utemeljenju (Ивахняк, 2012, str. 69–70).

Teorija predstavlja značajan doprinos kritičkom promišljanju savremenih teorija o globalizaciji i nacionalnim odnosima koje predstavljaju opravdanje za međucivilizacijske i međudržavne odnose u kojima se osporava njihova samobitnost i među njima uspostavljaju odnosi ignorancije, naročito u poslednjim decenijama dvadesetog veka kada se, ponekad, stavlja *znak jednakosti između globalizacije i*

globalizma i vrši promocija globalizma kao oblika ostvarivanja i organizovanja humanističkog, sa težnjom unipolarnosti svetskog sistema. Isto tako, ona je značajan činilac kritičkog promišljanja teorija po kojima se individualna ljudska prava stavljaju iznad nacionalne i regionalne svetinje i kulturne vrednosti, kao da se ne radi o njima kao prirodnim činjenicama u smislu ove teorije (Димитријевић, 2013, str. 49).

UMESTO ZAKLJUČKA

Protivurečnost patriotskog vaspitanja u globalizirajućem društvu ima svoje *izvore u postojanju kulturnog pluralizma, tj. u postojanju više različitih unikalnih kultura i civilizacija.* Zahvaljujući „sažimanju prostora“ razvojem modernih komunikacionih sredstava, između različitih unikalnih kultura i civilizacija postoje odnosi sukobljavanja, kako piše Fukujama (1997), ali i ukazivanja na mogućnost – nastanka univerzalne planetarne civilizacije (Majop, 1991, str. 70), jer različitost kultura predstavlja veran izraz čovečanstva, *racio homo sapiensa*, i zato svaki narod ima pravo ne samo da razvija nego i sačuva svoju kulturu. Ali to ne treba shvatiti kao odsustvo evolucije i prilagođavanja dinamici kulture „planetarnog sveta“. Globalizacija, bez obzira na to da li će i kad dovesti do stvaranja univerzalne planetarne kulture ne bi trebalo da bude praćena ukidanjem posebnih unikalnih kultura, jer bi to „lišilo ljudski rod jednog od neophodnih uslova uspeha i usavršavanja – elementa raznovrsnosti. U ovom smislu treba shvatiti ukazivanje da je u dvadeset prvom veku neophodno i očuvanje „različitosti od kulturne jednakosti“ (Majop, 1995, str. 47). Sa ovog stanovišta treba promisliti i nova obeležja patriotizma i patriotskog vaspitanja u uslovima globalizacije, koja proizilaze iz *multietničnosti globalizirajućeg društva*, stvarajući prostor u patriotizmu za sve što je napredno i uzvišeno i kod drugih naroda. U ovakvom shvatanju patriotizma i patriotskog vaspitanja ima svoje mesto i obrazovanje kao društveni proces (vidi šire: Марковић, 2003, str. 5–14; Сузић, 2001, str. 156).

Međutim, određivanje mesta patriotskog vaspitanja u obrazovnim sadržajima, da bi bilo u funkciji odbrane nacionalnog identiteta odbranom nacionalne kulture, mora se zasnivati na objektivnom proučavanju globalizacije i na tim saznanjima formulisanoj obrazovnoj politici koja će predstavljati usaglašavanje globalnog i nacionalnog, patriotskog vaspitanja (Аврамовић, 2010, str. 67–80), i u tom kontekstu uočiti i osnovne probleme i zadatke zaštite nacionalnog kulturnog identiteta. (Марковић, 2000). Saznanja o uzrocima i posledicama globalizacije, posebno saznanja da se zapadni svet već decenijama naziva međunarodnom zajednicom, a takvu zajednicu čini Vašington i oni koji se sa njom slažu, pri čemu zapravo američki neoliberalni kapitalizam pod maskom zaštite ljudskih prava i izvoza demokratije favorizuje vlastitu

ekonomiju, treba da posluže kao teorijska osnova za suprostavljanje mondijalistima koji svojim stavovima i akcijama ugrožavaju nacionalne kulture i na njima zasnovane kulturne i političke identite, a ne stajati pred njima „kao žaba omadijana zmijom“ (Данојлић, 2008, стр. 50).

LITERATURA

- Аврамовић, З. (2010). *Образовна политика између глобалног и националног васпитања*. У *Мogućност националног васпитање у време глобализације*. Врање: Учитељски факултет.
- Барико, А. (2002). *НЕХТ: Ммала књига о глобализацији и свету будућности*. Београд, „Народна књига“ – Алфа.
- Григориев, С. И. (2006). *Словарь виталитской социологии*. Москва: Годарикс.
- Данојлић, М. (2008). У загрљај с непријатељима. *НИН*, 29, 50.
- Димитријевић, В. (2013). Кишобран за заштиту идентитета. *Печат*, 254, 49.
- Жуков, В. И. (2003). *Российские преобразования: социология, экономика, политика*. Москва: Академический проект.
- Илијеску, Ј. (2003). *Интеграција и глобализација – румунско виђење*. Панчево; „Libertatea“.
- Ивахњок, И.В. и Гумлѐв, Л. Н. (2012). *Глобалистика, персонални, организацији*. Москва: Альфа
- Кацура, А. В. (2003). *Пассионираност*. У *Глобалистика –енциклопедия* (стр. 784-785). Москва: ЦНПП „Диалог“ и ОАО Издательство „Радуга“.
- Курц, П. и други (2000). *Хуманистички манифест 2000*. Београд, „Филип Вишњић“.
- Мајор, Ф. (1997). *УНЕСКО идеал и акција*. Београд: Завод за међународну научну, техничку, просветну и културну сарадњу и Завод за уџбенике и наставна средства.
- Мајор, Ф. (1991). *Сутра је увек касно*. Београд: Југословенска ревија.
- Мајор, Ф. (1995). *Сећање на будућност*. Београд: Завод за међународну просветну, техничку, научну и културну сарадњу и Завод за уџбенике и наставна средства.
- Марковић, Д. Ж. (2013). *Глобализација и идентитети*. Београд: Српска академија образовања.
- Марковић, Д. Ж. (2010). Улога националног васпитања у очувању културног идентитета у глобализирајућем друштву. У *Мogućност националног васпитања у време глобализације*, стр. 32-35. Врање: Учитељски факултет.
- Марковић, Д. Ж. (2006). Глобализација и патриотско образовање. *Српска политичка мисао*, 1-2, 213-237.
- Марковић, Д. Ж. (2008) *Глобализација и високошколско образовање*. Ниш: Универзитет у Нишу.
- Марковић, Д.Ж. (2007). Национална држава и економија између глобализације и регионализације. У *Регионални развој и демографски токови земаља Југоисточне Европе*, стр. 11-22. Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу.
- Марковић, Д. Ж. (2003). *Улога образовања у очувању националног идентитета у условима глобализације*. *Наша школа*, 3-4, 5-14.
- Марковић, Д. Ж. (2001). *Социологија и глобализација*. *Изабрана дела*, Књига VI. Београд и Ниш: Савремена администрација и Просвета.
- Марковић, Д. Ж. (2000). *Глобализација и проблеми очувања националног културног идентитета*. *Теме*, 2, ???.

- Марковић, М. (1994). *Оспоравања и ангажовања, изабрана дела* књига 8: *Оспоравања и ангажовања*. Београд: БИГЗ.
- Мозур, И.И. & Чумаков, А.Н. (2003). *Глобалистика – енциклопедија*. стр. 181-182. Москва: ЦНПП „Диалог“, ОАО издателство „Радуга“.
- Обреновић, З. (2001-2002). *Национална држава и изазови глобализације*. У Зборник радова *Филозофија и друштво*, стр. 90-96. Београд.
- Печујлић, М. (2002). *Глобализација-два лика света*. Београд: „Гутенбергова галаксија“.
- Подунавац, М. (1993). Социјализација (политичка). У *Енциклопедија политичке културе*, стр. 1091. Београд: „Савремена администрација“.
- Примаков, Ј. (2010). *Свет без Русије*. Београд: Службени гласник.
- Российская социологическая энциклопедия*, 2. (1999). Москва: Научные издательство „Большая российская энциклопедия“.
- Сливаного, О. Г. (2002). Патриотизам как социально-педагогическая проблема. *Безбедност Евроазије*, 2, 361-363.
- Сузић, Н. (2001). *Социологија образовања*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Фукујама, Ф. (1997). *Судар култура*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Чомски, Н. (1998). *Светски поредак-стари и нови завет*. Београд: Студентски културни центар (СКЦ).
- Чумаков, А.Н.(2008). *Глобалистика*. Москва: „Проспект“.
- Яновский, Р. (1999). *Глобальные изменения и социальная безопасность*. Москва: Академия.
- Яновский, Р.Г. (1998). Исток-запад- промена геополитичке ситуације. *Смисао*, 3, 33.

Srboljub D. Dimitrijević, University of Niš, Teacher Training Faculty, Vranje

CONTRADICTIONS OF PATRIOTIC EDUCATION IN THE GLOBALIZED SOCIETY

Summary

When considering globalization as the “global society”, it is necessary to begin with the process of connecting and uniting modern societies on planet Earth. Globalization is a global process leading to stronger bonds between unique civilizations and cultures. This process is enabled by scientific and technological achievements that led to the human ability to manufacture and to compression of space and time, as the preconditions for united humankind. However, creation of a new international order should not call into question the preservation of cultural and national identity of the nations affected by the process of globalization, nor should it call into question the state sovereignty of their countries or the preservation and expression of individual cultural identity and personal sovereignty. Accordingly, the state persists and also remains the place of identity for most of the people. Therefore, societies tend to preserve and develop their national identity through the process of education and upbringing within the globalizing society.

There are many contradictions in the globalized society, one of which is the contradiction in patriotic education, which is the result of living simultaneously in a

specific local society and the global society. People see their specific local society, i.e. national state with a national culture, as the environment in which they exercise their essential needs by expressing their creativity and establishing their dignity, prepared to subordinate their own interests to state interests. Global society, or a world society created by globalization, does not have the same content as a local society, which is why people do not see it as a concrete society and treat it differently. Therefore, contradiction in patriotic education is caused by differences between a particular society – the “primary homeland” – and the global society, as a “secondary homeland”. Patriotic education for the preservation of sovereignty of ethnicities and cultures, originating in specific historical and civilizational conditions, does not necessarily contradict the national education, which aims to protect not only cultural identity, but also the stability and uniqueness of the state union, also originating in specific historical and civilizational conditions and circumstances.

This general approach to considering the need of contradictions of patriotic education should be reflected on (and realized) in the context of specific social relations in local societies. In this sense, the question of patriotic education in the age of globalization should also be considered in terms of factors that condition it.